

## บทที่ 1

### บทนำ

#### 1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กคือทรัพยากรที่สำคัญของชาติ และเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนเด็กปฐมวัย อายุ 3-5 ปี เป็นช่วงวัยที่มีการพัฒนาไปทุก ๆ ด้าน เด็กในวัยนี้ต้องการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 6 จาก บิดา มารดา ผู้คนรอบข้าง และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวซึ่งจะส่งผลให้เกิดเป็นรากฐานของบุคลิกภาพ อุปนิสัย และการเจริญเติบโตของสมองที่มีผลต่อสติปัญญาและความสามารถ ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูการปลูกฝังและการสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้แก่เด็กปฐมวัย ให้เติบโตเต็มศักยภาพในช่วงอายุนี้นี้ จะเป็นรากฐานที่ดีที่จะทำให้เด็ก ๆ ได้เจริญเติบโตเป็นเยาวชนและพลเมืองที่ดี เจริญฉลาด คิดเป็น ทำเป็น และมีความสุข มากกว่าการปลูกฝังสร้างเสริมในช่วงวัยอื่น ๆ (กรมอนามัย, 2547) ดังนั้น จะต้องเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน ปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง และเหมาะสมให้แก่เด็ก ดังมีผู้เปรียบว่า เด็กเปรียบเสมือนผ้าขาว หากแต้มสีโคลงไปย่อมเป็นสีนั้น ฉะนั้นผู้ใหญ่จึงควรแต้มสีที่ดี สะอาด สดใส ให้เขา เพื่อจะได้เติบโตเป็นคนดี มีคุณค่า สร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมต่อไป (พรรณเพ็ญ เครือไทย, 2550) ผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อเด็ก นอกจากบิดา มารดาแล้ว ครูผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเลี้ยงดูเด็กวัย 3-5 ปี ให้มีพัฒนาการเหมาะสมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม (นิตยา คชภักดี, ม.ป.ป.) การบริโภคอาหารของเด็กนอกจากจะมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตด้านร่างกายยังส่งผลต่อสุขภาพช่องปากด้วย (กองทันตสาธารณสุข, 2551)

American Academy of Pediatrics (AAP) กล่าวว่า ความก้าวหน้าในด้านสุขภาพช่องปากที่เกิดขึ้นในเด็กก่อนการขึ้นของฟันแท้ การดูแลสุขภาพช่องปากในเด็กเป็นสิ่งที่สำคัญถ้าเกิดโรคในช่องปากและมีการติดเชื้อปัญหาด้านช่องปากสามารถส่งผลกระทบต่อการทำงานของฟันของเด็ก จึงควรดูแลสุขภาพช่องปาก (Charlina, 2009)

โรคและความผิดปกติในช่องปากของเด็กเล็กมีหลายประการ แต่ปัญหาที่ชัดเจนที่สุดคือโรคฟันผุ พบว่า โดยมากแล้วเด็กเป็นโรคฟันผุตั้งแต่อ่อนอายุ 1 ปี และเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมากในช่วงเด็กอายุ 1-3 ปี การที่เด็กมีฟันผุผู้ใหญ่กลับคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดา แต่จริงแล้วฟันผุเป็นเรื่องอันตรายเพราะเด็กมีภูมิคุ้มกันต้านทานน้อย แม้จะไม่อันตรายถึงแก่ชีวิตแต่ก็ทำให้เด็กเจ็บปวดทรมาน เสียสุขภาพ ปัญหาฟันผุในเด็กเล็กได้รับความสนใจจากวงการทันตสาธารณสุขทั่วโลกมากกว่า 40 ปีแล้ว และในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา อัตราการเกิดโรคฟันผุของเด็กในประเทศอุตสาหกรรมลดลงจาก

การใช้ฟลูออไรด์และการแปรงฟันสม่ำเสมอ แต่สำหรับประเทศไทยโรคฟันผุในเด็กเล็กยังคงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะเด็กในเขตชนบท ในขณะที่เด็กในกรุงเทพฯ และเขตเมืองมีแนวโน้มลดลง (จันทนา อึ้งชูศักดิ์, 2551)

โรคฟันผุในฟันน้ำนมเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญของเด็กไทย พบว่าเด็กอายุ 3 ปี ซึ่งเพิ่งมีฟันน้ำนมขึ้นครบทั้งปาก มีโรคฟันผุไปแล้วถึงร้อยละ 65.7 แนวโน้มการเกิดโรคสูงขึ้นในเขตชนบท อัตราเพิ่มของฟันผุในเด็กไทยเป็นไปอย่างรวดเร็วในช่วงอายุ 1-3 ปี ฟันผุในฟันน้ำนมจะลุกลามจนถึงโพรงประสาทฟันได้รวดเร็วกว่าฟันแท้ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดฟันผุในฟันน้ำนมคือ อาหาร พฤติกรรมการเลี้ยงดู พฤติกรรมการบริโภค การทำความสะอาดที่ไม่เหมาะสม ทำให้เด็กไม่มีฟันเคี้ยวอาหารร่างกายเจริญเติบโตไม่เต็มที่ (กองทันตสาธารณสุข, 2550) จากการสำรวจภาวะช่องปากเด็กอายุ 3 ปี จังหวัดร้อยเอ็ด ปี 2548 ถึง ปี 2551 พบว่ามีฟันผุร้อยละ 63, 62, 57 และร้อยละ 72.7 มีแนวโน้มมากขึ้น (สาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด, 2551) และเด็กอายุ 3 ปี ในตำบลโพธิ์ชัย อำเภอนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด ระหว่างปี 2550 ถึง ปี 2551 พบว่ามีฟันผุร้อยละ 76 และ 81.4 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโพธิ์ชัย, 2551)

ศูนย์เด็กเล็กหรือสถานรับเลี้ยงเด็ก ควรมีมาตรฐานทั้งด้าน การส่งเสริมสุขภาพ การส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก สิ่งแวดล้อมสะอาดและปลอดภัย ด้านบุคลากร ตามเกณฑ์ของกรมอนามัย เช่น เด็กมีการแปรงฟันหลังรับประทานอาหารกลางวันทุกวัน โรงอาหารที่ถูกสุขลักษณะ อุปกรณ์การออกกำลังกาย มีมาตรการควบคุมการจำหน่ายอาหารที่ส่งผลต่อสุขภาพ มีการจัดและเตรียมอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ที่มีความเหมาะสมเอื้อต่อพัฒนาการของเด็ก ศูนย์เด็กเล็กจึงเป็นสถานที่สำหรับการส่งเสริมพัฒนาการในทุกระดับและทุก ๆ ด้านเพื่อให้เป็นศูนย์เด็กเล็กที่น่าอยู่ของเด็กและชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยอันเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุดในชีวิต และเป็นกลุ่มบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม เพื่อให้เด็กได้รับการส่งเสริมให้มีสุขภาพดี มีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ไม่เป็นโรค มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ จิตใจที่มีความสุข รื่นเริง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ปัญหาโรคฟันผุถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญที่พบในประชากรทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กวัยก่อนเรียนมีอัตราการเกิดโรคฟันผุก่อนข้างสูง โดยเฉพาะในเขตชนบทมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกที่ต้องเน้นในเรื่องการบริโภคอาหารที่จะก่อให้เกิดผลต่อสุขภาพช่องปากและการเจริญเติบโตของร่างกายที่สมวัย ปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีทั้งหมด 17,949 แห่งทั่วประเทศ มีการประเมินผ่านเกณฑ์มาตรฐานแล้ว 10,894 แห่งทั่วประเทศ มีการประเมินผ่านเกณฑ์มาตรฐานแล้ว 10,894 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 64.95 ภายใต้โครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กน่าอยู่สู่เมืองไทยแข็งแรง และบางแห่งต้องดำเนินกิจกรรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของศูนย์เด็กเล็ก (กรมอนามัย, 2552)

จากปัญหาดังกล่าว ในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพช่องปากที่ถูกต้องนั้นควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็กและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ก็เป็นศูนย์กลางที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการด้านสุขภาพที่ดีและควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการนำกระบวนการวงจรคุณภาพ PDCA ของเดมมิง ซึ่งเป็นวงจรบริหารงานคุณภาพ มีการวางแผนงานก่อนการปฏิบัติงาน จะทำให้เกิดความพร้อม การปฏิบัติงานตามแผนงาน ทราบขั้นตอนวิธีการ สามารถเตรียมงานล่วงหน้า การปฏิบัติงานราบรื่นนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ มีการตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นได้ จึงเหมาะที่จะใช้ในการส่งเสริมสุขภาพช่องปาก ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) การจัดทำและวางแผน 2) การปฏิบัติตามแผน 3) การติดตามประเมินผล 4) กำหนดมาตรการการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการปรับปรุงปัญหาด้านสุขภาพช่องปากในเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ทางด้านสุขภาพช่องปากของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป

## 2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

### 2.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมสุขภาพช่องปากเด็กวัยก่อนเรียนโดยใช้กระบวนการ PDCA ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

### 2.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมสุขภาพช่องปากเด็กวัยก่อนเรียนโดยใช้กระบวนการ PDCA ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย ในประเด็นดังต่อไปนี้

2.2.1 เปรียบเทียบผลการประเมินมาตรฐานด้านการส่งเสริมสุขภาพช่องปากของเด็กวัยก่อนเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลโพธิ์ชัยในระยะก่อนและหลังการดำเนินโครงการ

2.2.2 เปรียบเทียบความรู้ด้านสุขภาพช่องปากของผู้ปกครองของเด็กวัยก่อนเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในระยะก่อนและหลังการดำเนินโครงการ

2.2.3 เปรียบเทียบการปฏิบัติด้านสุขภาพช่องปากของผู้ปกครองในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในระยะก่อนและหลังการดำเนินโครงการ

2.2.4 เปรียบเทียบสุขภาพช่องปากของเด็กวัยก่อนเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในระยะก่อนและหลังการดำเนินโครงการ

### 3. สมมติฐานของการวิจัย

- 3.1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย มีมาตรฐานด้านสุขภาพช่องปาก หลังดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากโดยใช้กระบวนการ PDCA สูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ
- 3.2 ผู้ปกครองของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความรู้ด้านสุขภาพช่องปาก สูงขึ้น หลังการเข้าร่วมโครงการ
- 3.3 ผู้ปกครองของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการปฏิบัติด้านสุขภาพช่องปากสูงขึ้นหลังการเข้าร่วมโครงการ
- 3.4 เด็กวัยก่อนเรียนมีสุขภาพช่องปากที่ดีขึ้นภายหลังการเข้าร่วมโครงการ

### 4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ ทำการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด ระหว่างเดือน เมษายน 2553 – มิถุนายน 2553

### 5. นิยามศัพท์เฉพาะ

- 5.1 เด็กวัยก่อนเรียน หมายถึง เด็กนักเรียนที่มีอายุ 3 -5 ปี ศึกษาอยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย
- 5.2 ผู้ปกครองเด็ก หมายถึง ผู้ที่เลี้ยงดูเด็กหรือผู้ดูแลเด็ก กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-5 ปี เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด
- 5.3 ผู้ดูแลเด็ก หมายถึง บุคคลที่เลี้ยงดูเด็กในสถานที่ที่จัดไว้เพื่อเลี้ยงเด็ก โดยเฉพาะกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-5 ปี โดยได้รับการจ้างและมีคุณสมบัติตามหน่วยงานของรัฐกำหนด
- 5.4 สภาพะสุขภาพช่องปาก หมายถึง สภาพที่แข็งแรง สมบูรณ์ของอวัยวะต่าง ๆ ในช่องปาก สะอาด สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ รวมถึงการบดเคี้ยวและอวัยวะที่เกี่ยวข้องไม่มีฟันผุและเหงือกอักเสบ ในกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนอายุ 3-5 ปี ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด
- 5.5 การส่งเสริมสุขภาพช่องปาก หมายถึง เด็กก่อนวัยเรียนได้ฝึกปฏิบัติการแปรงฟันที่ถูกต้อง ได้รับการตรวจสุขภาพช่องปากอย่างสม่ำเสมอ โดยผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก สามารถฝึกการแปรงฟันที่ถูกต้อง การจัดอาหารที่มีประโยชน์ลดการเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุ

5.6 กระบวนการ PDCA หมายถึง กิจกรรมพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้น คือ วางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบปรับปรุง โดย P คือ Plan D คือ Do C คือ Check และ A คือ Act

5.7 ความรู้ หมายถึง ผู้ปกครองมีความรู้ด้าน โรคฟันผุ การป้องกันรักษาสุขภาพฟัน การบริโภคอาหารที่เหมาะสมของเด็กวัยก่อนเรียนและการแปรงฟันที่ถูกต้อง

5.8 การปฏิบัติ หมายถึง ผู้ปกครองมีการปฏิบัติในการดูแลเด็กวัยก่อนเรียน ด้านการแปรงฟัน ความสะอาดช่องปากและการบริโภคอาหารที่เหมาะสม

## 6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารที่ดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้ดูแลเด็ก ตระหนักถึงปัญหาการแก้ไขปัญห และนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการดูแลส่งเสริมสุขภาพช่องปากของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์ชัยอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

6.2 ผู้ปกครองมีความรู้และสามารถดูแลช่องปากของเด็กได้อย่างถูกต้อง